

Selahattin DOĞU¹, Doç. Dr. Ahmet SAYLIK²

¹Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü- sdogu1905@hotmail.com

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi- ahmet.saylik@siirt.edu.tr

Corresponding Author

Doç. Dr. Ahmet SAYLIK

Education and Management Approach of Johann Heinrich Pestalozzi

Abstract

The aim of this research is to reveal Pestalozzi's understanding of education and management based on his works, to examine his life and to determine the main factors affecting the formation of his educational philosophy. Getting to know better the theories and educational approach he developed; The aim is to analyze the philosophy of education better, based on the intellectuals that it has influenced and been influenced by. In this study; According to Pestalozzi: How should education be? What are the aims of education? How to acquire knowledge and skills? How to harm a child in education? Why is maternal education important? etc. questions will be answered. Developed; The reflections of education, methods and disciplines on the understanding of modern education and its place in modern education have been tried to be determined based on primary sources. The main reasons why his name is written in the field of education in Europe and America and in many countries of the world today have been investigated. This work; It is prepared as a biographical study, which is a qualitative research form. The literature on the subject has been scanned, and first of all, the works of Pestalozzi have been examined. Afterwards, second and third sources were consulted; Many articles and theses written about him were analyzed by descriptive analysis, and the philosophy of education he developed was tried to be analyzed with the main lines. Although some of their ideas about education and schooling conflict with some postmodern educators, most of the representatives of the modern education approach support the student-centered education approach that Pestalozzi laid the foundations of.

Keywords: Document Analysis, Biography, Child Education, Heart-Head-Hand Yrinity Theory

Johann Heinrich Pestalozzi'nin Eğitim ve Yönetim Anlayışı

Öz

Bu araştırmanın amacı, eserlerinden hareketle Pestalozzi'nin eğitim ve yönetim anlayışını ortaya koymak, yaşamını incelemek ve onun eğitim felsefesinin oluşumuna etki eden temel faktörleri belirlemektir. Geliştirdiği kuramları ve eğitim yaklaşımını daha yakından tanımak; etkilediği ve etkilendiği fikir adamlarından hareketle eğitim felsefesini daha iyi analiz edebilmektir. Bu çalışmada; Pestalozzi'ye göre: Eğitim nasıl olmalıdır? Eğitimin hedefleri nelerdir? Bilgi ve beceriler nasıl edinilir? Eğitimde çocuğa nasıl

zarar verilir? Anne eğitimi neden önemlidir? vb. sorulara cevap aranacaktır. Geliştirdiği; eğitim, yöntem ve disiplinlerinin modern eğitim anlayışına yansımaları ve modern eğitimdeki yeri birinci kaynaklardan hareketle belirlenmeye çalışılmıştır. Onu, bugün Avrupa ve Amerika' da ve daha dünyanın pek çok ülkesinde eğitim alanında isminin başköşeye yazılmasının temel sebepleri araştırılmıştır.

Bu çalışma, nitel bir araştırma biçimi olan biyografik bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Konu ile alakalı kaynak taraması yapılmış, öncelikle Pestalozzi ye ait eserler incelenmiştir. Daha sonra ikinci ve üçüncü kaynaklara başvurulmuş; hakkında yazılan pek çok makale ve tezler betimsel analiz yolu ile tahlil edilmiş, geliştirdiği eğitim felsefesi ana hatları ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Eğitime ve okullaşmaya dair bazı fikirleri birtakım postmodern eğitimcilerle çatışsa da modern eğitim anlayışı temsilcilerinin çoğu Pestalozzi' nin temellerini attığı öğrenci odaklı eğitim anlayışını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Doküman Analizi, Biyografi, Çocuk Eğitimi, Kalp- Kafa- El Üçlüsü Teorisi

1. Giriş

18. yüzyıl Avrupa'da eşitlik mücadelesinin verildiği bir dönem olarak bilinir. Bu dönemde Fransa'da ortaya çıkan özgürlük ve adalet mücadelesi hızla Avrupa'nın her köşesine yayılmış, krallar ile mutlak monarşilerin yetkileri büyük ölçüde azalmıştır. Bu durum, özellikle köylerde yaşayan ezilen insanların özgürlük duygusuyla bazı haklar talep edilmesine yol açtı (Adadağ, 2007). Bu hakların yanında eğitim ile ilgili bazı taleplerin ve yeni gelişmelerin olması elbette beklenebilirdi. Avrupa'da kafaların bu kadar karışık olduğu, özellikle yoksul ailelerin değersiz görüldüğü ve eğitim hakkının büyük oranda elit tabakanın çocuklarına ait olarak düşüldüğü bu dönemde, yeni fikir ve farklı eğitim uygulamaları ile yeni bir isim ortaya çıkacaktır.

Eğitim düşünürü ve reformcu John Heinrich Pestalozzi, eğitim, hukuk ve insan gelişimi üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Hem Fransız Devrimi'ni yaşamış hem de devrimden derin bir şekilde etkilenmiştir. Pestalozzi'nin çocukluk yıllarında yaşadığı sosyal çevreyi gezip görmesi, fakir halkın eğitimi konusundaki fikirlerinin gelişiminde kökler oluşturmuştur (Pestalozzi, 2018). Çalışmalarının büyük kısmını insan ırkının eğitim süreçlerinin ve kavrama güçlerinin doğallık ile ilgisi ve beyinde geliştirilen buna dair yöntemler olarak tarif eder. Ona göre insan doğası nedir? Gerçek varlık nedir? İnsan doğasının ayırt edici özellikleri nelerdir? Çalışmalarında bu sorulara cevap aramıştır. İnsan gelişiminin tek taraflı ve tek boyutlu olamayacağını savunmuştur. Sadece duygusal, zihinsel ya da sadece sanatsal gelişimin ön plana çıktığı diğer unsur ve yönlerin önemsenmediği, eksik kaldığı bir gelişim sürecini reddetmiştir. Ona göre eğitimde; duyu, akıl ve inanç birlikteliği gerekir. Ancak böyle tasarlanmış bir eğitim toplumun kurtuluşu olabilir. Her nasıl; göz görmeyi, kulak duymayı, ayak yürümeyi isterse kalbimizde sevmeyi ve inanmayı arzu eder. Zihnimiz düşünmeyi ve yeteneklerimizin ortaya çıkmasını ister. Tüm bu sebeplerle insan ırkının gelişiminde ilköğretimin önemi çok büyüktür. İnsanlara bilgeliliğin yolunu açacak yegâne anahtar bu eğitimdir (Pestalozzi, 2020).

Zürih'te J.J. Rousseau ile tanışması onun hayatında önemli bir yer tuttuğu kabul edilmektedir. Zira sonraki yıllarda Rousseau ve büyük eserlerinden Emile' in Pestalozzi üzerinde derin etkileri görülecektir. Düşünsel anlamda Kant' tan etkilendiği de söylenebilir (Pestalozzi, 2018). Pestalozzi 'den sonra gelen bu eğitim düşünürlerinin onun en önem verdiği eğitim anlayışı olan kafa- kalp-el üçlüsünden etkilendiğini söylemek yanıltıcı olmaz. Pestalozzi, günlük yaşam ile eğitimin iç içe geçerek ilerlemesi gerektiğini savunur. Ona göre eğitim hayatın bir parçası olmalı ve onunla paralel gelişmelidir. Öğretmenlik ve idarecilik deneyimlerinde bu yönde uygulamalar görmek mümkündür. Burgdorf' taki öğretmenlik yıllarında öğrencilerin ders kitapları ve kaynaklar ile çalışması yerine, hayatı doğada ve iş atölyelerinde deneyimleyerek- yaparak- yaşayarak- öğrenmeleri yolunda çok farklı uygulamalar denemiştir (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>). Onun bu yönü ile hem onunla çağdaş eğitimcileri hem de ondan sonra yetişecek yeni eğitimcileri derinden etkilediği söylenebilir. Ünlü İngiliz eğitimci Robert Owen da tıpkı Pestalozzi gibi yoksul ailelerden gelen çocukların farklı eğitim ortamları ve farklı uygulamalardan faydalanması yönünde çalışmalar yapmıştır. (Follari, 2015; ak. Başalev, S. & Aktan Acar, E. 2022). O, çocuklarda değer ve ahlak gelişiminin çok küçük yaşlarda başladığını ve yoksul ailelerin bu yöndeki çabalarının ve eğitimlerinin çocuklar için yetersiz olduğunu biliyordu. Erken yaşta eğitime kabul konusundaki pratikleri ve yoksul çocukların eğitimi ile Owen'ı etkilediğini düşünülebilir. Dezavantajlı grupların göz önünde bulundurulması ve onlara fayda sağlayacak şekilde eğitimlerinin sağlanması bu iki düşünürün eğitim yaklaşımlarında büyük bir ortak payda olarak kabul edilebilir. Pestalozzi'nin yaklaşımlarından etkilenen diğer eğitim düşünürü ise John Dewey' dir. Dewey öğrencilerin içinde var olan ve biyolojik yaşı ile beraber büyüyüp gelişen ilgi ve yetenekleri ile paralel bir eğitim stratejisinin düzenlenmesi gerektiğini biliyor, klasik eğitim yaklaşımlarını eleştiriyordu. (Reese, 2013; ak. Başalev, S. & Aktan Acar, E. 2022).

Pestalozzi 'nin fikirleri Rönesans döneminde bile aşırı devrimci ve fazla tehlikeli bulundu. Yaşadığı dönemde, Eğitim felsefesi ve sosyal sorunların eğitim ile çözülebileceğine dair fikirleri toplum tarafından anlaşılmadı. Ancak bir grup seçkin elitist ve düşünce insanı (Bacon, Locke) o dönemde Pestalozzi nin fikirlerini anlayabildiği söylenebilir. Eğitimin seçkinlerin elinde olduğu ve sadece onlara aitmiş gibi düşünülen bir zamanda; eğitimin herkesin hakkı olduğunu savunmuştur. Yoksul öğrencilerin bile en ehil eğitimciler tarafından eğitim alması gerekliliğini vurgulamıştır. Kendi okullarında kimsesiz ve yoksul öğrencileri çoğu zaman maddi bir beklenti içinde olmadan kendi idealleri çerçevesinde yetiştirdi. Her çocuğun mutlaka okula gitmesi gerektiğini savundu (Pestalozzi, 2020).

1. Johann Heinrich Pestalozzi'nin Hayatı (1746 – 1827)

Johann Heinrich Pestalozzi' nin 81 yıllık hayatı pek çok olay ve farklı girişimlere sahne olmuştur. İlk gençliğinden ölümüne kadar olan sürede ideallerinin peşinden koşmuş ve bu idealleri gerçekleştirmek için pek çok kez farklı yerlerde farklı girişimlerde bulunmuştur. Girişimlerinin çoğu başarısız olsa da o ölümüne kadar pes etmemiş ve bu yöndeki gayretlerini sürdürmüştür.

12 Ocak 1746' da İsviçre' de dünyaya gelen Pestalozzi, babasının ve birçok kardeşini erken yaşlarda kaybetmiştir. Annesinin aşırı korumacı tutumu altında bir çocukluk yaşamıştır. Pestalozzi'nin insanın özündeki iyiliğe inanmasının ve kendini yoksulluğa adanmasının nedenlerinden biride annesinin onun büyümesindeki korumacı tutumu olması muhtemeldir (Pestalozzi, 2018). Pestalozzi, kalbini ve zihnini iyi olan her duygu ve fikre açarak yaşadığı çevrede pek çok yerleşim yeri gezdi. Bu sayede İsviçre Aydınlanma Hareketi ile tanışmış oldu. Pestalozzi, Johann Jakob Bodmer'in etrafındaki Yurtsever aydınlar arasında eski ve yeni filozofların düşünceleriyle ve bilhassa Jean Jacques Rousseau'nun fikir ve yapıtlarıyla etkileşim halinde olmuştur (Tröhler ve Horlacher, 2023). Teoloji ve hukuk öğrenimini yarıda bıraktı. Bir çiftçi olabilmek için zirai işler ile ilgili meslek eğitimin aldı. 1767 yılında kendisinden yaşça büyük bir kadınlavlendi (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>).

1769 yılında Pestalozzi, Zürich'e yakın bir köyünde biri çiftlik ve biride fakirler için destek evi olmak üzere iki başarısız girişimi vardır. Bu başarısız girişimden sonra tüm vaktini yazmaya ayırır. 1780 ile 1798 yılları arası yazarlık açısından onun en verimli yılları haline gelir (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>). 1774'te bahçecilik, çiftçilik ve ev becerilerini pratik eğitim olarak kullandığı kendi okulunu kurmuştur. Çevresindeki yetim ve yoksul çocukları toplamış ve eğitim almalarını sağlamıştır. Geliştirdiği eğitim felsefesini eserlerinde de belirttiği gibi akıl, kalp ve el üçgeninde bütüncül olarak ele almıştır (Pestalozzi, 2018).

1798 yılında İsviçre' deki Fransız hegemonyası ve kurulan yeni hükümet ile daha uyumlu çalışacağını uman Pestalozzi, bu yönde olumlu adımlar atar. Pestalozzi, Stans' da yetimhanenin idaresi ile vazifelendirilir ama kısa bir süre sonra askeri bir hastanenin açılması için siyasi yönetimce görevine son verilir. Bu dönemde yaşadığı Ruhsal bedensel travmayı kaleme aldığı 'Stans Geçirdiğim Zaman Hakkında Bir Arkadaşa Mektup' isimli yazıyı kaleme alır. Bu yazı eğitim çevrelerinde büyük bir yankı uyandırır (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>).

1800 yılına gelindiğinde Pestalozzi artık kendisine ait bir eğitim yuvası yapmak ve böylece uygulayacağı eğitim yöntemleri ile adından söz ettirmek istemiştir. Burgdorf' da bir yatılı eğitim okulu kurar ve kısa sürede hayallerine kavuşur. Artık kendi yolunu çizecek ve gayretli çalışanları ile bir eğitim felsefesi oluşturacaktır. Bu amaçla 'Gertrud Çocuklarını Nasıl Eğitir' kitabını yazdı ve kısa sürede büyük bir ün kazandı (Pestalozzi, 2018). Kısa bir süre sonra eski siyasi yönetim iktidarı devralır ve Pestalozzi' nin okuluna el konulur. Siyasi otorite tarafından Yverdon şehrindeki bir eğitim okulunun kurulmasıyla görevlendirilir. Eğitim ve yönetim anlayışı burada gelişecek ve teşkilatlanma konusunda eskiye nazaran onu daha ileriye taşıyacaktır (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>)

1804 yılında Pestalozzi, Yverdon' da ki çalışmaları ve metodları ile kısa sürede yakın çevresinde üne kavuşur. Çalışanlar arasındaki geçimsizlikler, Pestalozzi'nin yumuşak huyu ve birtakım ekonomik zorluklar neticesinde okul kapanmak zorunda kalır. Yverdon büyük emekler harcayarak kurduğu okul kapatıldıktan sonra Pestalozzi Neuhof' a çekilir. 17 Şubat 1827 yılında Neuhof' ta vefat eder (Tröhler ve Horlacher, 2023).

2. Eğitim ve Öğretim

Pestalozzi, yaşadığı dönemin doğal bir unsuru olan demokrasi ve eşitlik hareketlerinden etkilenmiş, Fransız devrimini yaşamış bir eğitimcidir. Yaşadığı dönemin ekonomik, sosyal ve eğitim anlayışına derin eleştiriler getirmekteydi. Dönemin özgürlük hareketleri ve aydınlarının rolü de bunda yadsınamayacak derecede yüksektir. Eğitim felsefesini etkileyen en önemli düşünür Rousseau ve onun Émile eseridir (Pestalozzi, 2020). Pestalozzi' den önce Rousseau' yu tanımak Pestalozzi' daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Rousseau' ya göre çocuk toplumla tanıştığından itibaren bit takım beklentiler ve baskılarla karşılaşır. Bu toplumun bilerek yâda bilmeyerek çocuğa şekil verme, onu kendine benzetme çabasından gelir. Çocuğa sürekli bir müdahaleye gereksinim duyulur ve çocuk farkında olmadan sınırlandırılmış olur. Rousseau, öğrencinin sezgilerinin harekete geçirilerek özgür bir eğitimi yaratılmadan yapılacak her türlü eğitim faaliyetinin ancak öğrenciye zarar verileceğini belirtir. Ona göre çocuk "Anlıyorum, seziyorum, davranıyorum, kendi kendimi yetiştiriyorum" diyebilmelidir. Rousseau'nun düşlediği özgür öğrenci;

sezgileri açık, neyi niçin yaptığını bilen, öz benlik sahibi, etki altında kalmadan karar vermelidir. Burada öğrencinin otonom ve özerk olma çabası öğretmenin ve toplumun egemenliğine karşı bir başkaldırı değil aslında toplumla uyum çabasıdır. (Sağdıç, 2021).

Pestalozzi' nin eğitim felsefesinin oluşumuna etki eden temel faktörlerin başında, insanın ahlaki ve ruhsal yapısı üzerine çözümlenmeleri gelir. Onun görüşüne göre bir birey dünyaya geldiğinde ona bazı yetenek, sezgi ve güçler yaratıcı tarafından bahşedildiği için ahlaklı bir yaşamın temelleri doğasında yani fitratında bulunmaktadır. Bu tanrı tarafından verilen güçler birey tarafından geliştirilebilmekte ve gelişmekle kalmayıp her bir gelişim alanının dallanıp gelişmesini sağlayan bir lokomotif görevini de adeta yerine getirmektedir. Tam bu noktada çocuk kendisinin neyin hizmetinde olduğunu sadece kendilerini düşünen bir varlık mı yoksa ahlaklı bir yaşamın mı ürünü olduklarını sorgulayan bir gücün de verildiğini dile getirmektedir. Bunlarla birlikte eğitimin iyi olması ölçütünü baz alarak ahlakın temelinde olan sevgi, güvenilirlik ve diğer ahlaki-dini değerlerin üzerine kurulan minnettarlık ortaya çıkar. Bu ruhi kuvvetlerin yanında zihinsel ve el becerilerinin de çokça geliştirilmesi gerekir. Tabi bu üçlünün yani kalp, zihin ve el becerilerinin nizamlı bir şekilde geliştikleri de göz önünde tutulmalıdır (Pestalozzi, 2020).

Pestalozzi (2018) ye göre, insan doğası asildir, yücedir ve soyludur. Eğer yeterince inançlı bir ruh yoksa insanlar hiçbir zaman huzur bulamayacaktır. Kendi mücadelesini de bu bağlamda ele alır ve mücadelesini inançlı olmasına bağlar. Tanrı sevgisinin insanları daha inançlı ve daha ahlaklı yaptığını belirtir. Bu sebeple bu duyguları besleyecek bir din eğitiminin küçük yaşlardan alınması gerekliliğini vurgular. Unutulmamalıdır ki erdemli davranışların kökeni oluşturan ve küçük yaşlarda edinmeleri beklenen sevgi, ahlak, sabır, doğruluk vb. meziyetler din eğitimi ile beraber ancak bir anlam kazanacak ve bir inanca dönüşecektir.

Pestalozzi bir çocuk için ilk öğretmenin annesi olduğunu belirtiyor ve ilk eğitimin evde başladığının altını çiziyordu. Bu sebeple annelerin eğitimi savunarak toplumsal bir yaraya da parmak basıyordu. Gertrude Çocuklarına Nasıl Öğretiyor adında bir kitap yazarak annelerin nasıl ve neden eğitilmesi gerektiğini eserinde detaylıca bahsetmektedir (Pestalozzi, 2018). Onun ölümünden sonra bile onun etkisine kalan J. Dewey ve Keischensteiner de bu ilkeler üzerinde uzunca durmuşlardır. Bu kuramcılara göre öğrenciler duyup gördüklerinden çok, temas ettikleri ve yaparak deneyimledikleri öğrenmeler daha kalıcı olmaktadır. Ayrıca bu yöntemler eğitimi sıkıcı olmaktan çıkartacak ve klasik eğitim anlayışının yarattığı dezavantajları ortadan kaldıracaktır (Bındak, Pesen, Odabaş, 2000). Pestalozzi eğitim uygulamaları ile anaokulu kurucularında kabul edilen Frobel üzerinde derin etkiler yaratmıştır (Karademirci, 2010). O öğrenmede kişisel ayrımların farkına vardı ve öğrencilerin ihtiyaçlarını bu farklara göre belirledi. İnsanın doğal gelişimi ile öğrenme metotlarını birleştirmek ve eğitim uygulamalarını bu yönde oluşturmak istiyordu (Pestalozzi, 2018).

Pestalozzi (2018) ye göre ilköğretim okullarında ve ailede, eğitim yönteminin niteliği ne olursa olsun insan gücünün temel eğitim araçlarına ihtiyaç duyar. Bu özellikler kısmen bizim doğamızda, kısmen de bilginin ve madenin kendi doğasına aittir. Süreçte eğiticinin yeterliliği ve idealist yaklaşımı önemlidir. Eğitici ve aile sürece kendini ne kadar çok adarsa başarı bu derece yüksek olacaktır. İlköğretimde doğal hayatın gözlemlenmesi çok önemlidir. (Yağmur, mayalama, buharlaşma, erime, çiçek açma vb.) bazı dersler için doğa doğal bir laboratuvar gibidir. Eğitici bunu çok iyi kullanmalıdır. Coğrafya dersi için vadi veya mağara gezisi, baraj gezisi; tarih dersi için ören yeri, ibadethane, tarihi kale vb. yerler gezilebilir. Biyoloji dersi için; bahçe, kır, ahır vb. yerlere geziler düzenlenip hem dersler daha canlı ve çekici hale getirilir hem de eğitim somut bir niteliğe bürünür. Böylelikle öğrenilenler daha kalıcı hale getirilebilir. Bu süreçte öğrencilerin bireysel keşif yapmaları desteklenmeli ve uygun ortamlar yaratılmalıdır. Öğrenci keşfetmenin ve öğrenmenin sonsuz hazzına vardığı zaman eğiticinin işi daha kolay hale gelecektir. Zira öğrenci artık kendi ilgileri doğrultusunda kendine bir yol çizecektir. İlköğretimden sonraki süreçte ortaöğretim ve yükseköğretimde toplumun farklı sınıflarında insanlara farklı programlar uygulanabilir. Örnek: zanaatçılara mesleki uygulamalar, köylü sınıfına tarımsal eğitim, burjuvaya entelektüel ve sanatsal eğitim verilebilir. Toplumun ihtiyaçları ve talebi doğrultusunda bu eğitimler artırılabilir. Bu yönde hazırlanacak ve uygulanacak eğitim programının belli ilkelerinin olması gerekirdi. Pestalozzi' ye göre bu ilkeler;

- Eğitim sıralı ve birbirini tamalar nitelikte ve insan özüne uygun olmalıdır.
- Öğrencinin merakı her zaman diri tutulmalıdır. Öğrenciler tüm önyargılarından arındırılmalı; fiziksel duygusal ve psikolojik olarak derse hazır olmalıdır.
- Konular gündelik hayatla ilişkilendirilmeli ve somut hale getirilmelidir.

- Öğrencilerin bireysel özellikleri ve ilgileri dikkate alınmalı, eğitim öğrenci merkezli olmalıdır.
- Eğitimde başat rol sanatın olmalıdır. Sanat ve doğa eğitimle bütünleşmelidir.
- Eğitim şiddetten uzak olmalıdır. Zira şiddet nefret doğurur.

Pestalozzi, bu eğitim ilkeleri dışında eğitim görmüş bireyleri terbiye edilmiş papağanlar olarak görür (Pestalozzi, 2018). Ona göre sevgi ile büyümüş, algısı açık, dili gelişmiş ve eğiticinin soracağı uygun sorularla öğrencinin analitik düşünme (Sokrates' çi Düşünme) becerisi gelişebilir. Öğrenciyi gerçek anlamda geliştirecek olanda bu düşünce tarzını geliştirmesidir. Pestalozzi için önemli olan öğrenciyi yetiştirmek değil kendi kendini yetiştiren bireyler yaratmaktır (Pestalozzi, 2018).

Pestalozzi insan ve doğa gelişimini birbirine benzetmektedir. İkisinin de gelişimi iç içe geçmiş ve karışıktır. Bu gelişim bazen açık ve gözlemlenebileceği gibi bazen de durağan ve yorumlanması güç olabilir. Ancak iyi bir eğitim bu karmaşık durumu anlamaya ve yorumlamaya yardımcı olabilir. Bu durumu geliştirmek, eğitimin doğasını daha anlaşılır kılmak için yapılması gerekenler vardır. Bunlar;

- Eğitimin kavramları üzerinde ortak bir dil geliştirilmelidir. Böylece ortak bir anlayış sayesinde anlaşmazlıklar ortadan kaldırılabilir.
- Her öğrencinin zihni farklı bir biçimde çalışır. İlgileri, ihtiyaçları ve beklentilerinin farklılık göstermesi doğaldır. Eğitim felsefesi tüm bunları dikkate almalı ve bunlara saygı göstermelidir.
- Sosyal yaşamda olduğu gibi eğitimde de hata yapmak hayatın bir parçasıdır. Öğrenciler hata yapmaktan korkmamalıdır. Yapılan hataların sonucu ceza olmamalıdır. Zira hata sonucunda ceza uygulanırsa şiddet beraberinde nefreti doğuracaktır.
- İyi bir eğitim sistemi ve iyi bir eğitmen doğru konular hakkında doğru sorular sormalıdır. Doğru sorular öğrenciyi analitik öğrenmeye sevk edecek ve çocuk kendi yolunu bulacaktır. (Pestalozzi, 2018)

2.1. Dil Gelişimi

Pestalozzi, çocuğun dünyayı yorumlamasının ilk basamağı ve ilköğretimin temel taşı olarak dil gelişimini görür. Kulağın doğal süreçte kendiliğinden geliştiğini belirtir. İşitme duyusunun gelişimi ile beraber çocuk sesleri kendiliğinden ayırt etmeye başlar. Bu hassas dönemde ebeveynler tarafından ses eğitiminin başlaması gerekliliğini vurgular. Bu dönemde çocukların daha çok sesleri taklit yolu ile kavradığı ve geliştirdiğinden tekrar yapmak sureti ile desteklenmeli; resimli, görsel açıdan zengin ve çocuğun seviyesine uygun eğitsel kitaplarla pekiştirilmelidir. Unutulmamalıdır ki dil ve konuşma beraber gelişir. Erken çocukluk döneminde anne tekrarlar yolu ile telaffuz çalışmaları yapmalıdır. Burada annenin rolü ve sorumluluğu çok önemlidir. Anne çocuğuna karşı sabırlı olmalı, merak uyandırmalıdır. Önce çocuğun yakın çevresindeki nesne ve varlıklardan başlamalı, basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmelidir. (Pestalozzi, 2018)

Pestalozzi, dili; görseller ve zihin arasında bir oryantasyon ve eşgüdüm merkezi, sezgi ve düşünce gücü arasındaki bir köprü olarak görüyordu. Bu eşgüdümün sağlıklı geliştiği çocuklarda diğer alanlarda da gelişim ve ilerleme daha sağlıklı olacağını belirtir. Özellikle sosyal yaşamlarında hatta aritmetik derslerinde bile etkisinin pozitif olduğunu düşünür. Dil öğreniminde, sosyal, sınıfsal, maddi unsurlar, iklim koşulları gibi bazı unsurlarında önemli olduğunu belirtir. Özellikle kişisel farklılıkların dil öğrenimine etki ettiği ve dil öğreniminde tüm hususların dikkate alınarak eğitim planlaması yapılması gerektiğini belirtir. Örnek: 1- Kuzey Avrupa'da soğuk iklimde yaşayan bir çocuğun aile dışında pek az sosyalleşme alanı vardır. Az sosyalleşen bir çocuğun akranlarına göre dil öğrenme hızı daha yavaş olma ihtimali yüksektir. Örnek: 2- Bir tarım toplumu insanı ile bir kent soylusu arasında sezgisel güç anlamında belirgin farklar olacaktır. Sezgisel gücün dil üzerindeki bariz etkisi dikkate alınırsa bu iki insanın dil öğrenme hızları arasındaki farklarda daha anlaşılır olacaktır. Örnek: 3- Doğuştan bazı yetersizlikleri olan (görme, işitme, ortopedik vb.) bir öğrencinin yetersizlik alanı dil öğrenimine de yansıtacaktır. Burada en önemli görev annesidir. Çocuğu çok iyi tanımalı ve eğitimi ona göre planlamalıdır (Pestalozzi, 2020).

Ona göre dil gelişimi sadece ses ve kelimelerden ibaret değildir. Bu hassas dönemde çocuğun karakterinin önemli bir kısmı altyapısını oluşturduğu için dil eğitimi tüm bunlardan bağımsız düşünülemez. Bu aşamada aile ve okul bütünleşik ve birbirini destekleyen bir program izlenmelidir. Dil eğitimi ve doğa

eğitimi burada paralel bir şekilde yürütülmelidir. Burada hem anne hem okul basitten karmaşığa, somuttan soyuta bir yol izlemelidir. Verilecek rnekler çocuğun gündelik hayatından ve sosyal yaşantısı ile ilintili olmasında fayda vardır. (Pestalozzi, 2018)

Örnekler.

- 1-Sabah- güneş, aydınlık
- 2-Akşam- ay- karanlık
- 3-Soba- sıcak- duman

Soyut kavramların direk anlatılması çabası beyhude olacaktır. Bu kavramlar ancak somut kavramlarla beraber verildiğinde anlaşılır olacaktır. Dil eğitiminde çocuğa basit tekrarlar yaptırılmalıdır. Yapılan tekrarlardan sonra bu tekrarları destekler nitelikte sorular sorulabilir.

Örnekler.

(Tekrarlar)	(Sorular)
1- Kuşlar uçar.	Kim uçar?
2- Balıklar yüzer	Kim yüzer?
3- Köpekler havlar	Kim havlar?
4- Aslan güçlüdür.	Kim güçlüdür?
5- Horoz tt.	Kim tt?

Bu tekrarlar ve sorular çocuğun yaşadığı çevreye ve doğal koşullara göre farklılık gösterebilir (Pestalozzi, 2018).

ocuk gelişiminde süreç, sevgi ile beslenen bir kalp ile başlar; ses, Şekil ve zihin geliştirme süreçleri ile devam eder. Bu aşamadan sonra, en iyi zihin geliştirme süreci olarak kabul edilen aritmetik ile meşgul olması Őüphesiz çocuğu daha ileri taşıyacaktır. Burada aritmetiğin göreceli olmaması ve kesin sonuçlar vermesi çocuğun ilgisinden kaçmayacak ve bundan zevk alacaktır. İlk başlarda derslerde konular tamamen somutlaştırma yapılmalı, örnekler gündelik hayattan seçilmelidir. Aritmetiğe sayıların ğretimi ile başlamalı, toplama, çıkartma, çarpma, bölme Şeklinde devam etmelidir. Derslerde karışık olmayan Őemalar, Őekiller ve zihin süreçlerini besleyen farklı etkinliklere yer verilmesi konuların kavraması ve dersin zevkli geçmesi adına önemlidir. Aritmetikte dört işlem arasındaki ilişki ağı farklı etkinliklerle kavratılmalı ve süreç böylece devam etmelidir. (Pestalozzi, 2018). Matematik ve Şekil teorisi de dil gelişimine etki eden önemli unsurlardandır. Bunun başlıca sebebi insan zihninin sayı ve geometrik egzersizlerle esneklik kazanması ve manevra kabiliyetini geliştirmesidir. Zira bir halter sporcusu ağırlık kaldıracılamak için öncelikle pazılarını geliştirmesi beklenir. Matematik ve sayılar insanın bilimsel düşünme kabiliyetini geliştirir ve akademik ilerlemede sayısız etkileri vardır. Őekiller ve sayılar insan beyninde evrim yaratır. Dünyanın ortak dili olan matematiğin sınırsız dünyası ile tanışır. Burada ğrencinin seviyesi çok önemlidir. Zira ğrenciyi çok iyi tanımak ve kapasitesi ölçüsünde eğitim ve materyal vermek önemlidir (Pestalozzi, 2020).

Pestalozzi (2020) ye göre, ağdaş insan sanat ve düşünce üretebilen insandır ve sanat yapmanın insanoğlunun en güçlü varoluş öğelerinden biri olduğu görüşündedir. Dil ğretiminin temel faktörlerinden bir tanesi de düşünce gücüdür. Çocuğun ilerlemesinde ve gelişmesinde yaratıcı düşünce bağımsız bir eğitim aracıdır. Ona göre bir ocuk erken çocukluk döneminde dua ediyor, düşünüyor ve basit Őeyler yapabiliyorsa yarı eğitimi demektir. ğrencide sanatsal yolla öğrenme ile alakalı Pestalozzi, ocuğun sanatsal gelişiminin uygulamalı olarak yapması ve bu yolla gelişiminin sonunda ‘zgrlk ve bağımsızlık’ yani yaratıcı ustalık bulunmaktadır. Bunun içinde kendi gelişimini tamamlamış ve alanda ustaladışmış eğitimcilere ihtiyaç vardır. Düşünce gücünü geliştirmenin yolu aynı zamanda sanat gücünü de geliştirir. İnsan doğası gereği hem düşünsel hem de duygusal anlamda sanat yapmaya eğilimlidir. Mağara duvarlarına çizilmiş ve ilkağlara ait olduğu belirtilen basit resimleri buna iyi bir rneği olarak görebiliriz. Mağarada barınma Őüphesiz temel bir ihtiyaç olarak kabul edilebilir, fakat içindeki resim, ss eşyaları vb. Őeyler estetik ve sanat ile alakalıdır. Aslında sanat elit tabakanın bir ihtiyaı gibi görülse de her sınıftan insanın doğal ihtiyaı ve gelişim alanıdır. Eğitim faaliyetleri sanat sayesinde iyi bir disiplin ve yüksek bir verime ulaşabilir.

2.2. Kalp- Kafa- El ls Teorisi

Pestalozzi ’den eğitim felsefesine miras kalan en önemli eğitim anlayışı kafa- kalp-el üçlüsü

teorisi. Bu teoriye göre; bir öğrencinin ruhen sevgi ile beslenmeye başlaması ardından fiziki ve zihni becerilerin paralel bir şekilde farklı etkinlik ve çalışmalarla bir bütün şeklinde geliştirilmelidir. Pestalozzi ruh gelişimine çok önem vermiş ve insan gelişiminin ilk aşamasına bunu yerleştirmiştir. Ona göre sevgi ile beslenen kalplerde sonraki gelişim evreleri daha sağlıklı ve daha hızlı olacaktır (Pestalozzi, 2020). Bireysel düzeyde, eğitimciler çocuğu yalnızca zekâsını değil, tüm yönleri ile çocuğu eğitmeye çalışmalıdır. Duygusal gelişim kadar fiziksel veya teknik bilgi de önemlidir. Baş, eller ve kalp arasında denge olması gerektiğini vurguladı. Entelektüel eğitim (kafa), fiziksel ve teknik eğitim (eller) ve ahlaki ve dini eğitim (kalp) arasında denge geliştirerek kişi ancak toplumun bireylerinin iyi bir örneği olabilirdi. (Kakkori, 2006; ak. Nasin, 2019)

Pestalozzi (2020) ye göre çocuklar henüz küçük yaşlarda anneye güven duyar. Annelerin bu güven duygusunun oluşmasının ve pekişmesinin önündeki engelleri kaldırması beklenir. Bu dönemde çocuğun huzuru, mutluluğu ve anneye duyulan güvenin pekişmesi çok önemlidir. Bu dönemde çocuklar; huzursuzluk, endişe ve şiddetten uzak durmalıdır. Anne bunları sağlarken müdahalelerinde aşırı korumacı olmaktan kaçınmalıdır. Çocuğa doğal ve içten davranmalıdır. Çocukta zihin, kalp ve sağduyuyu dengede tutmalı ve bunu güvence altına aldığı çocuğa hissettirmelidir. Annenin gösterdiği; sevgi, erdem ve inanç çocuğun doğallığını güçlendirecek, onda sarsılmaz bir sevgi bağı oluşmasını sağlayacaktır. Anneye duyduğu bu sevgiyi daha sonra annenin sevdiği ailenin diğer bireylerine yansıtacaktır. En nihayetinde tüm topluma sevgi ile yaklaşmayı kendinde bir erdem haline getirecektir. Pestalozzi sevgiye ulaşmanın en kısa yolunun anne sevgisi olduğunu, anne sevgisine ulaşanların en nihayetinde tanrı sevgisine ulaşacaklarını belirtir.

Kalp ve kafa gelişiminde sonraki süreçte Pestalozzi sanatsal yeteneklerin keşfi ve gelişimi ön plana çıkarır. Çünkü sanatsal faaliyetlerin, özellikle resim ve müziğin insan ruhu üzerindeki etkisini biliyordu. Doğal gelişim sürecinde bir çocuğun henüz küçük yaşlarda sanatsal eğitimi alması ve hem ruhunu hem bedenini sanat mucizesinden yoksun bırakmamalıydı. Bu süreçte el becerilerini geliştirecek çizim çalışmaları ve etkinlikler, müziğin ruhunu kavrayacak basit ritmik denemelerle başlanabilir. Sonraki süreçte anne çocuğun ilgi ve yeteneklerini keşfettikçe etkinliklerin sayısını ve çeşidini artırabilir. Bir çocuk, ancak kafa, kalp ve el üçlüsü doktrinleri dikkate alınır ve bu yönde bütüncül gelişimi için çaba harcanırsa kusursuz birey olma yönünde adımlar atabilir (Pestalozzi, 2020).

2.3. İlköğretim Araçları

Pestalozzi; okul eğitiminin, ahlaki ve manevi duyguların canlandırılmasında, evrensel bilgi ve teorilerin pratiğe dönüşmesindeki rolünü çok önemli bulur. Burada amaç; çocuğu gelecekteki entelektüel, mesleki ve sosyal hayata hazırlamaktır. Buda çocuğun doğasına uygun ve doğal bir süreçte olmalıdır. Ona göre; İlköğretimde araçlar çocuğun doğal yaşamına uygun, sade ve basit olmalıdır. Kullanılan ders araç-gereçleri dışında bir takım zihinsel ve fiziksel egzersizlerinde kullanılması gerekmektedir. Her şeyden önce doğa en iyi okuldur ve eğitim yuvaları için en iyi araçları sağlayacak yegâne yerdir. Bu süreçte ebeveyn ve eğitici çocuğu tüm yönleri ile tanımalıdır. Onun ilgi, yetenek ve beklentilerini karşılayacak ders araçları geliştirmelidir. Karışık ve çocuğun kullanımına uygun olmayan ders araçları çocukta öz güveni zedeler. Tek başına üstesinden gelemeyeceği bir ödev ya da etkinlik onu yetişkinlerin yardımına muhtaç eder. Bağımsızlığını köreltir. Burada devlet tarafından geliştirilecek; doğal gelişime uygun, öğrencilerde ortak bir payda oluşturacak ve sınıfsal farklılığı ortadan kaldıracak eğitim araçlarına ihtiyaç vardır. Eğitim araçları hem kırsaldaki hem de zengin bir burjuva çocuğuna uygun olmalıdır. Böylece adil ve eşit bir eğitim sisteminin gelişimine hizmet edecektir ve eğitimde bütünlük sağlanacaktır. Lakin klasik eğitim anlayışının ve kurumlarının eğitim araçları çocuğun doğasına uygun olmadığı için; dil, düşünce ve sanat gücünü desteklemez ve benliğinde tamiri zor yaralar açar. Sadeleşmiş eğitim araçları çocuğa sadece bilgi sağlamaz, aynı zamanda ona güç verir (Pestalozzi, 2020).

Pestalozzi eğitim yaklaşımına göre eğitimi belli bir dengede tutacak, onu ülkenin en modern şehrinde en ücra köşesindeki köye kadar tüm yurttaki eğitim de adaleti sağlayacak yegâne güç devlettir. Bu hususta devletin sorumluluğu çok büyüktür. Pestalozzi eserinde bu görevi tarif ederken *“Devlet eğitimin nitelikli ve ampirik bir eğitim garantörü olmak zorundadır. Devlet uygun psikolojik ve pedagojik prensiplere riayet eden standartlar geliştirmek zorundadır. Bu gerekli ancak yeterli değildir. Buna ek olarak devlet ilköğretimi ev eğitimi ile desteklemek zorundadır.”* (Pestalozzi, 2018: s. 42-43) sözleri ile açıklar. Bunların dışında nitelikli öğretmenler yetiştirecek sistemi kurmak ve eğitim için nitelikli araç- gereçler üretmekte devletin görevi dâhilindedir (Pestalozzi, 2018)

3. Eğitim Yönetimi

Pestalozzi' nin okulları hiçbir zaman çok örgütlü ve organize olmamış/olamamıştır. Çalıştığı okulların tamamında benzer yönetim uygulamaları sergilemiş olsa da onun okulları için tam anlamıyla bir

yönetim tarifi yapmak mümkün gözükmemektedir. Okullarındaki yönetim anlayışını tam anlamıyla görebileceğimiz yegâne yer Pestalozzi' nin üç öğretmenle birlikte Yverdon' da kurduğu enstitüdür. Yverdon hem öğrenciler için bir okul hem de öğretmen yetiştirme merkezi olarak kabul edilebilir. Pestalozzi' nin okullarında yönetsel anlamda öğretmenler ve görevliler arasında iş bölümü vardı. Matbaa ve baskı sorumlusu, yemekhane sorumlusu, din işleri sorumlusu, muhasebe sorumlusu vb. fakat bu sorumluluklar esnek ve geçirgen bir yapıya sahipti. Aslında onun istediği, kendi okullarında büyük bir aile yaratmak ve aile gibi yönetmekti. Katı kurallar ve yasaklar olmayıp, eğitimciler her duruma uygun kararlar almak zorundaydı. Eğitimde hırsları tetikleyen, aşağılayan, öfke ve fiziksel ceza gibi yöntemler kullanılmazdı. Öğretmenler, amaçlarını gerçekleştirmek için kişisel otorite, karizma ve ikna yeteneklerini kullanabilirlerdi. Öğretmenler sürekli olarak öğrencilerle birlikte yaşar, aynı odalarda yemek yer ve uyurdu. Ders süresi normal sürenin üç katıydı ve geniş bir ders programı vardı. Öğrenci gezileri enstitü hayatında önemli bir yer tutar ve doğrudan gözleme dayalı eğitimi desteklerdi. Pestalozzi, el ve bahçe işlerinin eğitimsel değerini önemserdi. Öğrenciler, enstitüde el becerilerini geliştirirken testere, çekiç ve marangoz rendesi gibi araçlarla çalışıyorlardı. Ayrıca ev işlerinde yardımcı olmak, matbaa işleriyle ilgilenmek ve hayvan yetiştirmek gibi görevlerde de yer alıyorlardı. Spor ve oyun da günlük rutinlerin bir parçasıydı. Gölde yüzme, kar kuleleri yapma ve buz pateni gibi fiziki etkinlikler öğrencilerin keyifli vakit geçirmesini sağlıyordu. Bu dönemde okula değişik seviye gruplarında öğrenciler geliyordu. Seviyesi düşük, yüksek, orta ve hatta uyum sorunu yaşayanlar, özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler bile kabul ediliyordu. Öğrenciler okula kabulde en az 7 yaşında en fazla 11 yaşında olmalıydı. Okulda yatılı kalan öğrenciler 15 yaşına kadar yurttan kalabiliyordu (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>).

Pestalozzi' nin Yverdon' deki enstitüsü kısa bir süre zarfında bütün dünyada eğitim çevrelerinde tanınır hale geldi. Okulun yönetimi Pestalozzi ve dört öğretmenden oluşuyordu. Okuldaki genel işler bu komisyonun marifeti ile yapılırdı. Komisyon finans işleri ile uğraşır, derslere öğretmen atar ve bunun gibi idari işlerin tamamına yakını bu komisyonca yürütülürdü. Enstitünün parlak dönemi kısa bir süreye tekabül eden 1807'den 1809'a kadardır. Okulda 165 yatılı talebe, 31 öğretmen ve yardımcı öğretmen, 32 öğrenci ve hizmetçileriyle birlikte ve 10 kişilik Pestalozzi ailesiyle neredeyse 250 kişiye ulaşmıştı. Sonraki dönemde kızlar için de bir yapı oluşturulup karma eğitime geçildi. Pestalozzi okullarında özellikle yoksul ailelerin çocuklarına eğitim verdiğinden ailelerin çoğundan ücret almıyordu. Bu durum okulun her zaman maddi olanaklardan yoksun ve ekonomik sıkıntılar çekmesine neden olmuştur. Okul çalışanları ve öğretmenlerde hemen hemen hiç ücret almıyordu. Çoğu gönüllülük esasına göre, bazıları da yemek ve yatacak yer karşılığında burada görev yapıyordu. Okulda ekonomik ve mali açıdan bir planlama veya düzenli bir muhasebe tutma olayı yoktu. Plansız ve kayıtsız yürütülmeye çalışılan bir enstitüydü. O dönemin şartları için bazı kalemler – özellikle matbaa- okul için çok büyük masraflar çıkarmakta buda okulun mali açıdan ayakta durmasını zorlaştırmaktaydı (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>).

Pestalozzi yönetsel açıdan tüm özverisi ve çabalarına rağmen hiçbir zaman iyi bir idareci olamamıştır. Çabaları pek çok kez çevresi ve ziyaretçiler tarafından takdir edilse de okullarında yönetsel açıdan her zaman karmaşa ve kavga eksik olamamıştır. Belki de içindeki baba rolü ve yumuşak huylu yönetsel açıdan bir okulun idaresi için bir engeldi. Öyle ki okulundaki fikirsiz ve fiziksel kavgalar çoğu zaman misafirlerin gözü önünde ve herkese açık bir şekilde yaşanmaktaydı. Bu sebeple bu olaylar pek çok kez basına yansımış ve mahkemelik olmuştur. En sonunda bu olaylar yüzünden okul yönetilemez duruma gelmiş ve batmasına sebep olmuştur (Tröhler, ve Horlacher, 2023).

Pestalozzi eserinde idarecileri tarif ederken “Okul idarecileri kesinlikle zihni yeniliğe açık insanlardan oluşmalıdır. Dinamizmini taşıyan ve sürdüren kişiler okullarda idari kadroları işgal etmelidir. Hangi seviyede olursa olsun, kendini ileriye doğru yöneltmeyen, durgun, statükocu ve gelişmeye de dönüşmeye de kapalı zihinler okulların geleceğine yön vermemelidir.” (Pestalozzi, 2018: s. 92) sözleri ile okul idarecilerinden beklentilerini açıklar.

Pestalozzi' nin okullarının ve eğitim yaklaşımının ülkemizdeki yansımaları Cumhuriyet sonrası dönemin eğitim felsefesi içerisinde önemli bir yeri olan, 1940'lı yıllarda ülkemizde açılan Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri kuruluş ve işleyiş felsefesi açısından Pestalozzi' nin okullarına benzetmek mümkündür. Dönemin ilköğretim genel müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un (1893–1960) Köy enstitülerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Bu safhada enstitüler kurulmadan önce Avrupa'da başta Almanya olmak üzere birkaç ülkeyi gezer ve örnekleri inceler. Bu süreçte köy enstitülerinin oluşumu fikir safhasını belirler. Okullar kurulduktan kısa süre sonra siyasi tartışmaların konusu olur ve birçok iftiraya uğrar. Bu enstitüler ancak 15 yıl kadar eğitime devam eder (Tonguç, 2020).

Köy enstitülerinde okul yönetimi klasik okul yönetimlerinden farklılık gösterir. Okul yönetimi

sadece bur grup yönetici tarafından değil, tüm öğretmen ve öğrencilerin yönetime katılım sağladığı bir sistemdir. Enstitü her alandaki görevler için yönetici elemanlar görevlendirmiştir. Bunları başında müdür gelir. Her bölüm için eğitim başları, müdür yardımcıları, tarım başı ve sanat başı enstitüdeki yönetimi oluşturur. Yönetime yardımcı; müzik, sağlık, spor, denizcilik ve küme başları vardır. Okullarda gereğinden fazla memur kullanılmazdı. Genelde bir kâtip, bir hesap memuru ve bir mutemet olurdu. Bu memurlar her zaman okulda olurlardı. Örgütlenme kesinlikle dikey sorumluluk paylaşımı şeklinde değil, yatay bir iş bölümü ve paylaşım şeklinde olmuştur. Köy Enstitüsü daireleri enstitünün kapsamındaki köyleri gezer, ihtiyaç ve sorunları belirlerdi. Yapılacak atamalarda bu ihtiyaç ve sorunlar dikkate alınır. Yani öğretmen ve enstitü sadece eğitim ile ilgili bir meşguliyet içinde değildi. Onlar köylerin ve kırsal yaşamın tüm sorunları ile ilgilenirdi (Şeren, 2008; ak. Odabaşoğlu, 2017).

Bu minvalde köy enstitüleri Pestalozzi' nin okulları ile karşılaştırıldığında, aralarında sıkı bir benzerlik görmek mümkündür. Köy enstitüleri devlet tarafından kurulmuş ve finanse edilmiştir. Belki de Köy Enstitülerinin Pestalozzi okullarından daha işlevsel olması bu duruma bağlanabilir. Kuruluş ve işleyiş olarak pek çok farklılık olsa da eğitim felsefesi açısından bu okulların Pestalozzi' den etkilendiği ve eğitim felsefesinin bu görüşün bir ürünü olduğu aşikârdır.

4. Eserlerine Genel Bir Bakış

Pestalozzi yaşamı boyunca pek çok eser kaleme almıştır. Eserleri sadece eğitim ile ilgili olmayıp özellikle, ahlak, inanç, adalet, eşitlik ve hukuk gibi sosyal sorunları işlemiştir. Onun dünya çapında tanınması ve şimşekleri üzerine çekmesi “Lienhard Ve Gertrud” sayesinde. 1781 de ilk cildi ve peşi sıra ikişer yıl arayla (1783, 1785 ve 1787’de) yayınlanan üç cilt daha yazarın ününü pekiştirmiştir. Eserinde bireyi ön plana çıkarmaktan ziyade toplumu ve toplumsal birlikteliğe vurgu yapmıştır. 1782 Yılında ilk cildini yazdığı ve dört ciltten meydana gelen “Christoph ve Else” isimli eserindeki en önemli unsur; fikirlerini direk halka söylemek yerine bunları hikâyeleştirerek halkı uyandırma çabasıdır. Bu eser ona halkı uyandırmanın hikâyelerle mümkün olmayacağını acı bir şekilde tecrübe ettirmiştir. (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>). “Bir Münzevinin Akşam Saati” Kitabında, insanların birbirleriyle ilişkilerinde baba ve çocuk ilişkisine benzer bir modeli takip etmelerinin önemini vurgular. İnsanlar kendilerini Tanrı'nın çocukları olarak kabul ederek, sevgi ve saygıyla birbirlerine yaklaşırsa mutlu olabileceğini; adil bir toplum için eşitlik, adalet ve insan haklarına saygı önemini vurgular. Peşi sıra kaleme aldığı “Kanuni Düzenlemeler Ve Çocuk Cinayetleri Üzerine” (1783) adlı eserinde Pestalozzi sistemi, adaleti, düzeni farklı bir gözle ele alır ve inceler. Okuyucunun da toplumda suç gibi görünen bazı olaylara farklı bir gözle bakmasını bekler. Bu olaylarda annelerin tutumu, düzenin kurumlarının aksayan yanları vb. konularda okuyucuya farklı bir bakış açısı sunar (<https://www.bruehlmeier.info/index.htm>). “İnsan Türünün Gelişim Evrelerinin Tabii Süreci Konusundaki Araştırmaları Hakkında” (1797) isimli eseri yıllar süren bir birikimin sonucunda yazılmıştır. Pestalozzi'nin geliştirdiği çözüm olarak, bireyin ahlakının sadece bireyle alakalı bir durum olduğu, onun varoluşunu temsil ettiği ve bireysel ahlakın aslında en sonunda toplumsal ahlakın bir dışı vurumu olacağı ve toplumu temsil edeceğini vurgulamıştır. Bu bakış açısında bireyin, bedensel tabiatı ve toplumsal varoluşu, asıl neden olarak değil de bireyin, manevi yaşamı için yalnızca gerekli ön koşullar olarak değerlendirilmektedir (<https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>).

Johann Heinrich Pestalozzi Kendi Gelişiminde Çok Büyük Pay Sahibi Olduğunu Düşündüğü “Çocuğunu Nasıl Eğitirsin” (1801) adlı eserini biricik annesine adamıştır. Eserinde ebeveynlerin ve öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerinin nasıl olması gerektiği ile alakalı fikirle sunar ve öğütler verir. Ezberci eğitim anlayışına karşı çıkmış ve toplumun, halkların kurtuluşunun ancak eğitimle olabileceği; eğitiminde öğrenci odaklı modern bir eğitim anlayışının benimsenmesi gerekliliğini vurgular. Eğitimle ilgilenen aydın çevreler bu eserde pedagoji ile alakalı birçok soru ve cevap bulabilir. Eserinde, “Çocuğunu Nasıl Eğitirsin” sorusuna cevap vermek için yakın bir dostuna hitaben uzun mektuplar yazma yolunu seçmiştir. Yazarın bu eserinde Avrupa' nın aydınlanma felsefesinde ayak izleri pekâlâ görülebilir. Modern çağlarda insanların modern olması gerekliliği ve modernitenin karanlıktan kurtulmanın eğitimin gücü sayesinde olacağını belirtir (Pestalozzi, 2018) Onun son kitabı olması hasebi ile ustalık eseri de kabul edilen "Modern Okulun Kuruluşu- Kuğu Ezgisi" (1826) adlı eserinde ise Pestalozzi, klasik eğitim anlayışının okullarını, uygulamalarını, müfredatını, disiplin anlayışını ve araç- gereçlerini şiddetle eleştirir. Çocukta ilköğretim çağında geliştirilmesi gereken manevi duygulardan sonra; düşünce gücü, sezgi gücü ve sanatsal güçlerden bahseder. Öğrencilere sadeleştirilmiş bir müfredat ve uygun eğitim olanakları sunulmalı ve yol gösterici olunmalıdır. Böylece çocuğun içindeki gizil güçlerin ortaya çıkması ve kendi sınırlarının farkına varması sağlanabilir. Bu olumlu süreç çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal gelişiminin en olumlu seviyede gelişmesini sağlayacaktır. Bu yöndeki bir gelişim insan doğasına en uygun gelişimdir (Pestalozzi, 2020).

Sonuç

Pestalozzi, eğitim alanında bir devrim yaratarak çağdaş eğitimin temellerini atmış ve dünyaya yeni bir soluk getirmiştir. Yaşadığı dönemde, siyasal unsurlar ve kilise taraftarları tarafından şiddetli eleştirilere maruz kalmış ve çalışmaları engellenmeye çalışılmıştır. Özgün fikirleri döneminde kabul görmese de, Pestalozzi'nin eğitime getirdiği yenilikler sonraki dönemlerde önemli etkiler yaratmış ve toplumsal gelişimde belirgin bir rol oynamıştır. (Pestalozzi, 2018) Çağdaş eğitim ve toplumsal gelişim namına ulusların aydınlanması çabası takdire şayan bir karakter olarak her zaman tarihteki yerini almıştır.

Pestalozzi'nin idealist hayatı dikkatlice incelendiğinde, fikirlerinin yaşadığı dönemin ötesine geçtiği açıkça görülür. Ancak, onun sistemsiz çalışması ve durumsal davranmasının ardında yatan asıl nedenin o dönemin yaşam koşullarını göz ardı etmek bizi hatalı bir sonuca götürebilir. (Pestalozzi, 2018) Pestalozzi, yaşadığı dönemde sivri fikirleri ve devrimci görüşleri nedeniyle eğitim camiası, din ve elit kesimler tarafından baskı altına alınmış ve hiçbir zaman otoritelerce desteklenmemiştir. Bu şartlar altında, siyasi iktidarlar, dini otoriteler ve diğer sistemler tarafından tehlike olarak görülen bir düşünürün sistem geliştirmesi ve çalışmalarını sistematik bir şekilde yürütmesi beklenemez. Pestalozzi'nin çalışmaları destek görmediği ve uygun bir ortam bulamadığı için fikirlerini uygulamada zorluklar yaşadığı bilinmektedir. (Pestalozzi, 2018). Çalışmalarını sadece kendi okullarında ve öğrencileriyle gerçekleştirebildi. Tembelligin asıl sebebinin sistem olduğunu ve katı okul kurallarının çocukların yaratıcılığını körelterek yaşam sevincini kırdığını savundu. Kendi döneminde insanları maddiyatçı ve sığ görerek kendini çaresiz hissetti. Ancak, toplumu dönüştürebileceği inancını hiç kaybetmedi. Bu yüzden çaresizliğini tek tutunacak dal olarak tanımlar. (Pestalozzi, 2018) Ona gör bu toplumsal yapı kötü eğitim sisteminin ürünüydü. Bir yakınına hediye ettiği bir kitabın arka sayfasına şu notu düşerek dönemin sosyal durumunu kendi penceresinden kısaca özetlemiştir.

“Gelenekler, alışkanlıklar, moda haline gelmiş yaşam biçimleri gerek bütün olarak tüm dünyadaki dindarlık olgusunu gerekse toplumumuzun dinsel ruhunu oldukça ileri bir düzeyde tehdit ediyor. Bu tehdidi vahşi doğamızdan kaynaklanan bencillik, salt duyuşsal kaynaklı sevgi, kolaycılık anlayışı, kentsel ortasının dejenerasyonu, yoksul sınıfların içi boş zengin olma hayalleri, aşırı şekilcilik, paraya ve dünyevi zevklere düşkünlük gibi birçok etken desteklemektedir.” (Pestalozzi, 2020: s.122-123)

O, öğrencilerin sosyo- kültürel ve ekonomik durumları ne olursa olsun, iyi bir eğitim için aynı imkânlarla sahip olmaları gerektiğini savunur. Pestalozzi'nin eğitim şekli çocukların bağımsızlığını hedefliyor. Onları kafa, el, kalp üçlüsü teorisi ile bir bütün olarak eğitilmesi gerekliliğine vurgu yapıyor. Eserlerinde sadece öğrencilere yol göstermiyor aynı zamanda öğretmenler ve annelere de yol gösterici bilgiler sunuyor. Pestalozzi' ye göre, anneler çocuklarını evde büyütmeleri için güçlendirilmelidir. (Parlaküneş Erdoğan, 2022) Toplumsal kalkınmanın ancak eğitimle olabileceğine inanan Pestalozzi, Çocuğunu Nasıl Eğitirsin adlı eserinde bunu dair fikrini şöyle ifade eder.

“Soylu bir kalp ve iyi eğitilmiş bir beyin işte tüm ihtiyacımız olan budur. İyi bir eğitimle geleceğimizi güvenle emanet edeceğimiz nesiller yetiştirmek mümkün olabilecektir. Bu nedenle de yapılması gereken tek şey eğitimi bu yönde inşa etmektir. Erdemli ve zeki bireyler geleceğimizi kurtaracak ve kitlelere doğru yönü verecektir.” (Pestalozzi, 2018: s. 98)

Pestalozzi, yaşamı boyunca pek çok engelle karşılaşmasına rağmen, bunlardan yılmadan mücadele eden çok kararlı bir kişiliğe sahipti. Eğitimden ekonomiye, yoksulluktan sosyal hayata dair fikirleri uzun süre tartışılmıştır. Günümüzde; Amerika, Avrupa ve dünyanın pek çok ülkesinde Pestalozzi'nin eğitim alanında ayak izleri görmek mümkündür.

Pestalozzi, mezar taşında "yoksulların kurtarıcısı", "halkın vaizi", "yetimlerin babası", "ilkokulun kurucusu", "insanlığın eğitimcisi" ve "insan" sıfatlarıyla övülmektedir (Tröhler ve Horlacher, 2023).

KAYNAKÇA

- Adadağ, Ö. (2007). Fransız devriminin evrenselliği üzerine. *Muhafazakâr Düşünce*, 3(11-12), 55-70.
- Başalev, S., Aktan Acar, E. (2022). Johann Heinrich Pestalozzi' yi konu alan ve Web of Science'ta taranan makaleler üzerine bir içerik analizi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 23-48.
- Çobanoğlu, E.O. ve Yazıcı, T. (2017). Türkiye'de sınıf dışı eğitim ve tarihsel kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 385-401.
- Heinrich Pestalozzi kapsamlı dokümantasyon. Erişim adresi <https://tr.heinrich-pestalozzi.de/>
- Arthur Brühlmeier' e hoş geldiniz. Erişim adresi <https://www.bruehlmeier.info/index.htm>
- Nasin, G.D. (2019). *Alternatif eğitim yaklaşımlarının yeni nesil öğrenme ortamlarına yansımaları: Reggio Emilia okulları örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Avrasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Odabaşoğlu, A. (2017). *Köy enstitülerinin yönetimi*. (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Denizli.
- Parlakgüneş Erdoğan, S. (2022). *Pestalozzi und das bildungsmodell in seinen werken*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Pesen, C., Odabaş, A., Bındak, R. (2000). İlköğretim okullarında kullanılan matematik öğretim yöntemleri üzerine, *Eğitim ve Bilim*, 25(118), 32-34.
- Pestalozzi, J.H. (2018). *Çocuğunu nasıl eğitirsin*. (B. Erdoğan, Çeviri Ed.). İstanbul: Roza.
- Pestalozzi, J.H. (2020). *Modern okulun kuruluşu*. (S. Alkan, Çeviri Ed.). İstanbul: Roza
- Sağdıç, Ö.S. (2021). Johann Friedrich Herbart'ın eğitimde özgürlük düşüncesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 221-249.
- Tonguç, İ. H. (2020). *Pestalozzi Çocuklar Köyü*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Tröhler, D. ve Horlacher, R. (2023). *Pestalozzi, Johann Heinrich* (Erişim tarihi: 14 Şubat 2023). Şu adreste mevcut.